IPARI SZOCIÁLPOLITIKÁNK

ÍRTA:
DR. VARGA JÓZSEF
M. KIR. IPARÜGYI MINISZTER

A szociálpolitika helyesirányú fejlődésének igen fontos tényezője az elért eredményeket időnként lemérni, az időszerű kérdéseket ismertetni és a jövő teendőit megvitatni. Szükséges feladat a szociálpolitikával foglalkozók számára vizsgálódásaikról, tapasztalataikról, javaslataikról vagy az elért eredményekről időnként jelentést tenni. Ezért *örömmel üdvözlöm a magyar szociálpolitika szolgálatát maga elé tűző tudományos folyóirat megjelenését.*

Meggyőződésem, hogy *a szociálpolitika kérdéseinek tudományos irányú lap hasábjain való tárgyalása időszerű és közérdekű feladat.* Tudományos szemlélődést könnyebb a politikától elvonatkoztatni, mint élőszóval folytatott vitatkozást.

Soraimmal a szociálpolitika egyik legjelentősebb területének, az ipari szociálpolitika kérdéseinek megvitatását óhajtom bevezetni. Előbb a legutóbbi évek tevékenységét vázolom, majd a jövő teendőiről szólok néhány szót.

Vitathatatlan, hogy az *utóbbi évek gazdálkodásszervezési munkáját a szociális gondolat előtérbejutása jellemezte.*

A magyar ipar igyekezett mindenkor ebben az irányban haladni és munkásainak javát hűen szolgálni. Nyilvánvaló azonban, hogy az egész ipart a szociális gondolat irányába beállítani a legjobban szervezett érdekeltségek erejét is meghaladó és ezért az államhatalomra is háruló feladat.

Ennek az egyébként sem egyszerű feladatnak a munkálását megnehezítette a világháborút követő gazdasági élet kuszáltsága, a termelésnek a konjunktúra-hullámzások által megzavart egyensúlya és a jelenlegi európai helyzet előhírnökeként jelentkező egyéb nehézségek. A feladatot azonban meg kellett oldani, mégpedig olymódon, hogy a megoldás a termelésben zavart ne okozzon, mert *elhibázott és csupán látszateredményekre törekvő szociálpolitika megbénítja a termelést és csökkenti a munkaalkalmat és munkakészséget.*

Szociális intézkedéseinek sorát az állam a munkaviszony két legalapvetőbb tényezőjének: a *munkabérnek* és a *munkaidőnek* messzemenő szabályozásával kezdette meg. Mindkettő, de különösen a munkabérszabályozás a termelésre nagykihatású intézkedés, nálunk még járatlan út volt és így hatásai is csak hozzávetőlegesen voltak becsülhetők. Ezért a munkát csak lassúbb ütemben lehetett megkezdeni. Az elért kedvező eredmények és a szerzett tapasztalatok később lehetőséget nyújtottak az ütem lényeges gyorsítására. Ennek a gyorsított ütemnek kezdeti időpontja az addig csupán rendeleti úton adott felhatalmazás törvényi alapjának megteremtésével esik egybe.

A jólismert 1937: *XXI. törvénycikk* a legkisebb munkabérek megállapításának törvényi alapját adja, elrendeli *a napi 8,* illetve *a heti 48 órás munkaidő* bevezetését és a munkavállalók évi *fizetett szabadságáról is* rendelkezik.

Ha visszatekintünk az e téren végzett immár négyéves munkára és annak eredményeit vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy *a bérmegállapítás a munkavállalók anyagi helyzetét lényegesen javította.*

Elsőnek inkább *a kisipart érintette a bérmegállapítás.* A gyáripar bérviszonyai később rendeződtek. Statisztikai adatok, részletes bérstatisztika híján csak a gyáriparra vannak. Ezek világosan mutatják a bérnívó lényeges javulását. *A megélhetési index változatlansága tette lehetővé, hogy ez az emelkedés a reálbérekben is ugyanolyan javulást jelentsen.*

Kétségtelen, hogy a legkisebb bérek megállapítása előnyös hatással volt az ipari termelés békéjének megóvására is. Bérharcok nélkül, *az államhatalomnak a bérkérdések szabályozásába való beavatkozása tette lehetővé a kedvezőtlen konjunktúrában leromlott bérek megjavítását.* Erre legjobb bizonyíték az 1938. esztendő. Ebben az évben a munkabeszüntetések által érintett munkavállalók száma az előző évi 25.000-ről 9000-re csökkent. Ez a nagyarányú visszaesés csak a számos iparágban véghezvitt bérmegállapítással magyarázható.

Jelenleg a bérmegállapítás az ipari munkavállalók több, mint 75%-ára terjed ki és a tisztviselők mellett néhány különleges szakma, mint pl. a bányászok és kubikusok munkabéreit is szabályozza. A szabályozás mindig az élet követelményeinek igyekezett megfelelni. Nem merev formákhoz ragaszkodott, mindig a cél, a munkabérek rendezése volt irányadó. Ha a rendezés egyes szakmákban a legkisebb béren túlmenő bérhatározatot is eredményezett, az élet az intézkedés helyességét utólag igazolta. Párhuzamosan fejlődött a bérmegállapítás-

sal a munkaidő szabályozása is. A szabályozás szociálpolitikai értéke felől a vélemények eltérők lehetnek, a gyakorlat mégis azt mutatja, hogy *a csökkentett munkaidő a munkás munkaerejének és egészségének megóvása mellett a munkanélküliség leküzdésének is hatásos eszköze.* A rendezés ezen a téren is előrehaladott; napjainkban az építőiparok kivételével a munkavállalók 94%-ára terjednek ki a munkaidőt szabályozó rendelkezések.

Ugyancsak a munkásság egészségének és munkaerejének megvédését célozza *az évenkénti rendszeres üdülési lehetőség biztosítása, a fizetéses szabadság intézménye.* A mai termelési technika mellett az évenkénti üdülésnek és a munkából való kikapcsolódásnak nagy jelentősége van. Ezért igyekszik a kormányzat lehetővé tenni, hogy a munkások az üdülési időt minél jobban kihasználhassák. Első lépés e téren az volt, hogy az ipari munkavállalóknak fizetett szabadságuk alatt 50%-os vasúti kedvezményt biztosított a kormányzat. Ez a kedvezmény a családfőn kívül a feleségre és a 14 éven aluli gyermekre is kiterjed. Az idei nyáron, bár a nyár végét a rendkívüli viszonyok károsan befolyásolták, *több mint 76.000 családfő vette a kedvezményt igénybe.*

Szociálpolitikánk egyik legfontosabb alkotása *a gyermeknevelési pótlék intézménye.* Fontos nemzetpolitikai szempontok és a bérkérdés igazságos rendezésének előbbrevitele irányították a törvényhozást, amikor az 1938: XXXVI. t.-cikkel az ipari munkavállalók gyermeknevelési pótlékának intézményét megalkotta. Ennek a pótléknak indokoltságát nem kell külön fejtegetni. Mindenki egyetért abban, hogy azok, akik a gyermeknevelés terheit viselik, tehát a nemzet jövendő életéért nagyobb áldozatot hoznak, méltányos többjövedelemben részesüljenek. Fontos érdek, hogy a sokgyermekes családok életszínvonala ne süllyedjen mélyre, mert az esetben a szülő is indokolatlanul szenved és a gyermek sem kaphatja azt a testi és kulturális gondozást, amire szüksége van.

Természetes, hogy a családi pótlék magában a munkabérben nem juthat kifejezésre. A munkateljesítmény utáni díjazás a családi körülmények figyelembevételére nem terjedhet ki, mert a nagyobb családú munkást emiatt hátrány érhetné. Ezért választotta a kormány a munkabértől külön a gyermeknevelési pótlékot, amit állami, az *Országos Ipari és Bányászati Családpénztár* vezetése és felügyelete mellett nyolc *Szakmai Családpénztár* végez. A gyermeknevelési pótlékot a munkaadókra kivetett hozzájárulások fedezik. Ezek összege az idei első évben kb. 14 millió pengővel terheli a munkaadókat. A havi ötpengős gyermeknevelési pótlékot jelenleg kb. 126.000 munkás élvezi összesen kb. 245.000 gyermek után.

A gyermeknevelési pótlékkal egyelőre csak a teherbíróbb gyáripart, éspedig a 20 munkásnál többet foglalkoztató üzemeket terhelhettük. A további kiépítés a jövő egyik fontos feladata. A gyermeknevelési pótlék összes terheit, ellentétesen a külföldi gyakorlattal (amely a munkásokat is terheli), egyedül, éspedig önkéntes felajánlás alapján a munkaadók viselik.

Gyáriparunk szociális érzésének szép tanúsága a rendkívüli fegyvergyakorlatra bevonult ipari munkások családtagjainak önként vállalt segélyezése is.

Bár a rendkívüli viszonyok az iparra sokféle új terhet rónak, szociálpolitikánk fejlesztését a lehetőségeknek megfelelően megszabott ütemben folytatjuk.

Elsősorban is a munkabérek és a munkaidő szabályozását kell minden iparágra kiterjeszteni. Ez a mindennapi életet legjobban érdeklő feladat. Ezen- túlmenően a fizetett szabadság és a gyermeknevelési pótlék terén vannak tennivalók.

A még megoldásra váró szociálpolitikai intézkedések közül az *érdekképviseletek kérdése* foglalkoztatja legjobban a közvéleményt. A napi- és szaksajtó is szívesen foglalkozott ezzel a kérdéssel és a legkülönbözőbb elgondolások és találgatások láttak napvilágot. Még nem időszerű a kérdés bővebb tárgyalása. Ezért csak azt kívánom megemlíteni, hogy *az érdekképviseleti kérdés megoldásának célja a jobb organizáció, de semmikép sem a dezorganizáció.* Megvalósítása nem a mai szervezettségi állapot szétbomlását, hanem kiegészítését és magasabb szervezési egységhez való kapcsolódását kell eredményezze. Az intézmény felépítésénél elengedhetetlen követelmény a magyar ember jellemére, szabadságszeretetére figyelemmel lennünk.

Komoly, nagyhorderejű kérdés *a munkaközvetítés rendezése* is, amelynél szintén a már meglévő intézményekre kell támaszkodnunk, hogy a munkaközvetítés három alapvető követelményét: a pártatlanságot, a gyorsaságot és a szakszerűséget kielégítő intézményt szervezhessünk.

Nem maradhat említés nélkül a *szabadidőintézmény* kérdése sem. Olyan intézményt megépíteni, aminőt néhány külföldi állam épített, igen komoly összegeket igényelne. Ha rendelkezünk is ilyen összegekkel, azok egyelőre még a munkástömegek más, életbevágóbb fontosságú szükségleteinek kielégítésére kellenek. Megfelelő keretekben, különösen az ifjúság üdültetésének, szórakoztatásának és sportlehetőségeinek megteremtését illetően, ennek az intézménynek megépítésével is foglalkozni kell. Az intézmény tevékenységét egyelőre azzal kezdette meg, hogy az Országos Ipari és Bányászati Családpénztár keretében a fizetett szabadság tartama alatt vasúti kedvezményt nyújt az illetékeseknek.

A kisebb jelentőségű problémák megvitatása és megoldása a nagyobb jelentőségűek megoldása után lesz időszerű.